

NORANTA-VUIT GRISOS

Per què? em pregunta la Mercè Company, *per què fa això el teu personatge?* La Mercè, que és escriptora des de fa més de trenta anys i que ha escrit més de cent setanta obres, sap de què parla. Jo li demano assessorament: una de les protagonistes de la novel·la que estic escrivint —la meva primera novel·la, sigui dit d'entrada—, la Rosa, se'm resisteix. Ella em pregunta en quin punt m'encallo i quan li explico quin és el conflicte del personatge em pregunta *per què? Per què actua així la Rosa? Per què pensa com pensa? Quines són les seves motivacions?* I no sé ben bé què contestar perquè m'adono que encara no la conec prou.

La riquesa d'una novel·la, d'una pel·lícula o d'una obra de teatre vindrà donada per la profunditat dels seus personatges. Si no volem crear personatges de cartró pedra, aquests han de contemplar la complexitat de la psicologia humana. Han de viure conflictes que els facin créixer, han de tenir motivacions que justifiquin els seus actes, han de tenir llums i han de tenir ombres. Vaja, com les persones de carn i ossos! I podrem identificar quan un autor, un escriptor o un guionista coneix bé els seus protagonistes si ens els mostra en els seus diferents plans: què fan i com actuen, però també què pensen en realitat i com reaccionen quan es troben contra les cordes. I per a això cal que es preguntin *per què* contínuament.

Les coses no són blanques o negres, continua explicant la Mercè parlant amb la passió de qui estima la seva feina, i jo l'escolto bocabadada. *Entre el blanc i el negre hi ha noranta vuit grisos*. Els blancs i els negres, els genèrics, les etiquetes, no serveixen per a res a l'escriptor perquè no li permeten veure els *perquè*s, les motivacions que porten als personatges a moure's. *L'escriptor no pot tenir límits, no pot tenir prejudicis mentre escriu*.

I jo, que sóc aprenent de l'ofici descriure però que treballo amb persones, penso en com ens agrada —o com necessitem— de poder classificar i etiquetar tots els comportaments humans, tant els que entenem com a *normals* com els que se'ns escapen d'aquesta idealitzada *normalitat*. Necessitem posar nom a tot. Però, a vegades, el diagnòstic pot acabar desencadenant la malaltia: el TDAH, l'ansietat, la dislèxia. Quan diem:

“*aquest nen és un nervi*” o “*aquesta nena és vergonyosa*”, hem de ser molt conscients del poder que tenen les paraules i de l'efecte que aquestes poden tenir en la persona a qui ens referim. Dir que un nen, en Joan, per exemple, *és un nervi* en una situació en que es posa nerviós, és un judici amb el qual el definim, una espècie de creença màgica que després en Joan no sabrà mai més com treure's de sobre. Com si *ser un nervi, ser vergonyós o tenir dèficit d'atenció* fossin característiques permanents, cròniques i insuperables.

Si en Joan fos un personatge de la meua novel·la, la Mercè no em permetria quedar-me només amb l'etiqueta de que *és un nervi*. Em preguntaria: per què està nerviós? Està nerviós sempre o només en determinades situacions? És mogut o som els adults que ens sembla que es mou massa? [en aquest sentit, sempre he pensat que si el meu pare en comptes de passar la infància anant a córrer camps, parant ballestes, pedalant amb la bicicleta amunt i avall, s'hagués criat en un pis de cinquanta metres quadrats en un bloc de pisos al mig d'una ciutat, hagués estat diagnosticat de TDAH segur].

L'*etiquetatge diagnòstic*, tal i com n'anomena Marshall B. Rosenberg, pare de la Comunicació No Violenta, pot acabar tenint efectes negatius en tant que crea prejudicis, opinions anticipades i limitacions a l'hora de poder treballar i canviar aquests judicis. Darrera de cada sentiment expressat —els nervis, la vergonya, l'ansietat, l'avorriment, la tristesa, l'alegria, la seguretat, la tranquil·litat...—, s'hi amaguen una necessitat coberta o una necessitat no coberta. Totes les persones tenim unes necessitats bàsiques que hem de cobrir [necessitats físiques, d'autonomia, de sentit, d'integritat, de connexió...]. Escoltar de forma empàtica els sentiments, llegir entre línies, preguntar-nos *per què*, ens portarà directament a l'origen de la necessitat que tenim descoberta i ens permetrà preguntar-nos a continuació *què podem fer* per poder construir, crear, cobrir aquesta necessitat; ens permetrà ser assertius en les nostres intervencions. En paraules de la coach Joana Frigolé, la empatia ens permet mirar el passat, entendre el *per què*, i l'assertivitat mira al futur, apel·la al verb *fer*, desperta opcions, possibilitats. És a dir, l'empatia i l'assertivitat ens permetran moure'ns per l'escala de grisos.

Si som exigents quan triem un llibre, quan mirem una pel·lícula o una obra de teatre, si volem llegir o veure personatges que contemplin la complexitat de la

psicologia humana, és ingenu pensar que aquell nen que tenim a classe i que no para quiet es comporta així només perquè és *un nervi* o perquè té un diagnòstic de TDAH. Nosaltres també tenim la responsabilitat de ser exigents amb les persones amb qui treballem i ens hem de preguntar què s'amaga darrera dels nervis d'en Joan, quina necessitat no té coberta i què podem fer per ajudar-lo.

Jo he estat de sort perquè el meu professor d'escriptura, en Carles Peramo, escriptor i director de l'Aula de Lletres, el primer dia de classe no me'n va posar cap d'etiqueta. Si me l'hagués posat, potser jo no m'hagués atrevit mai a escriure. Si ell no hagués cregut en que tot es pot aprendre i que tot es pot canviar, jo ara no m'estaria endinsant en els noranta vuit grisos de la Rosa ni hauria pogut iniciar-me en l'ofici de l'escriptura. Però en Carles no en té de prejudicis. Per sort, el que pensa en Carles és que, en paraules de Nietzsche, «*opinió pública, mandres privades*». És la mandra mental la que ens fa esclaus dels tòpics i ens incita a etiquetar amb tanta facilitat?

Elena Montiel Bach

Perspectiva Escolar
Núm. 386 Març/Abril 2016-10-31
Publicació de Rosa Sensat